

Mandel Zoltán: Kísérlet a választójogi probléma megoldására*

Az a szerep, melyet az állam kormányzásában, vagy a társadalmi élet irányításában a választójogi reform tervezői visznek, egész gondolatvilágukat a saját képükre formálja. Annak, aki egy politikai párt vezére, vagy egy társadalmi osztály érdekeinek hordozója, — ha jóhiszemű ember — nem állhat másban a munkássága, mint eszközöket keresni a helyzete által már megadott cél megvalósítására. Nem kell elítélni, ha szem elől téveszti, hogy az államélet bizonyos részének szabályozásánál csak az állami egyetemes és az illető rész különös szempontjai jöhetnek számba: előtte kész eredmény lebeg, melynek létrehozása, az erre irányuló vágy nehézzé tesz minden más szempont mérlegelését.

A választójogi reform tárgyában eddig nyilvánosságra hozott tervezeteknek és bírálatoknak ez a hibájuk. Van oly javaslat, melyet az ipari munkásság kíván, van, melyet a földbirtokos osztály túrne, van amelyet a gyáriparosok szeretnének, van, amelyet a nemzetiségek; keletkeznek újak pártok egyesítésére és bontására, kormányok buktatására, — de azoknak, akik pártokon és osztályokon kívül állani törekeshetnek, más a kötelességök: keresni politikai utaktól távol álló ösvényeken oly megoldást, amely a nemzet életét talán századokra eldöntő reformot nem alacsonyítja le kicsinyes harcok kicsinyes békéjének egyik pontjává.

* A Huszadik Század szerkesztőségének álláspontja a választójogi kérdésében sokkal ismertebb, semhogy a cikkíró úr fejtegetéseivel szemben elvi kifogásainkat részletesen körvonalozni szükséges volna. Mégis ennek az érdekes cikknek örömmel adtunk helyet, mivel a kulturális és gazdasági erőviszonyok mérésére értékes javaslatokat tesz, valamint igen alkalmas arra, hogy a jóhiszemű hazafias aggodalmakat a nagy reformmal szemben elosszassa. *A szerk.*

Ezeknek két problémát kell megoldaniok. Egyfelől oly választójogot kell keresniök, amelyet azok, akik a reformot szükségesnek tartják, akarnak; másfelől olyat, amely a nemzet összes erőforrásait a leghatékosabban tudja összevetetni s megszólaltatni, valahányszor megkérdezzük a nemzetétől: mi az akarata?

A választójogi reformot Magyarországon igazán akarja a munkásosztály s a polgárság. A munkásság oly választójogot akar, amely az osztályok alakulásának szabad teret enged. A polgárságnak nincs kialakult választójogi ideálja, de nevelésénél fogva csak oly reformot lát szívesen, amely a magyarság szupremáciáját biztosítja.

A készitendő tervnek, hogy megnyerje a nemzet reformot váró részét, amely ma már többségben van, biztosítani kell az osztályok szabad mozgását és a magyarság szupremáciáját. Ez a probléma első — külső része. Erre kell felelnem midőn e kérdésre: „magyar választójogi probléma” ránézve, e szót látom meg: „magyar”.

De hátra van a tulajdonképeni probléma, a helyes „választójog” megalkotása, s ez az, amiről leginkább elfeledkezünk.

Ki kell emelnünk első sorban, hogy a választójogi reform megalkotásánál csak egyetemes, állami érdekek jöhetnek számba.

Az állam életében három fontos tényező érvényesül: műveltség, vagyon, katonai erő. Ez idő szerint ez a három államfentartó tényező. Amikor oly szerv megalkotásáról van szó, amelynek hivatása az államélet irányítása, arról kell gondoskodni, hogy e három államfentartó erő szabadon érvényesüljön; s ha ez erők az állam területén nincsenek is egyenlően elosztva, a jog hivatása csak a tényleges erőviszonyoknak szabályokba való foglalása lehet.

Teljes egyenlőségen alapuló választójogot csak oly ország létesíthet, melynek területén műveltség, vagyon, s katonai erő többé-kevésbé egyenlően vannak elosztva, mert ellenesetben azon területek, melyek az értelmiség, közgazdasági érzék és az állam védelmére ez idő szerint szükséges hadi készség szempontjából alacsonyabban állanak, döntenének a szellemi és gazdasági haladás, a háború és béke kérdése felett, amely kérdésekhez ők kevésbé értenek, amelyek őket kevésbé érdeklik.

Ha oly megoldást tudunk találni, amely mellett a fentemlített három erő birtoka határozza majd meg a jogok arányait, akkor nemcsak a reform tudományos és általános alapfeltételeit valósítottuk meg, de megóvtuk a magyarság szupremáciáját is; a magyarság kultúra, vagyon és katonai erő tekintetében számarányát messze felülhaladólag vezet az összes nemzetiségek között.

Az eddig előterjesztett két kormányjavaslat iparkodik a most ismertetett célokat megvalósítani.

A Kristóffy-féle javaslat csak kultúr-cenzust állít fel, s ennek mértékéül az írás-olvasást teszi. E cenzus alkalmazását a mun-

kásság, de mint minimálist az egész nemzet is, elfogadta. A census azonban hiányos. Kétes, vajjon az írás-olvasás magában elegendő-e a szellemi kultúra mérésére, hogy a gazdálkodási képességben rejlő államfentartó erőt teljesen kiaknázatlanul hagyja a javaslat, az nem is vitatható.

Az Andrássy-javaslat a három fent leírt erőt figyelembe veszi, de tökéletlenül. A vagyont egyének jogainak meghatározó eleméül Magyarországon, hol úgy a vagyon szerzése, mint annak megtartása gyakran ép államellenes képességek vagy pozíciók eredménye, nem lehet tenni. Igen költséges, sok visszaélésre ad alkalmat a választók összeírása s technikailag igen nehezen vihető ki.

De mind e bajok elnézhetők lennének, ha nem állítana korlátot egyén és egyén között, nem emelne kasztokat, amelyek éppen mert közvetlenül láthatók, oly fájdalmasak.

A pluralitás védelmére, midőn minden más érv elfogy, a magyarság szupremáciájának megóvását szokták felhozni.

De nem érhetjük-e el célunkat más úton? Vajjon az államfentartó erőket: értelmiség, gazdagság, katonai erő, egyénenkint kell-e megszólaltatni, vagy nem inkább nagyobb körzetekben?

Nézetünk szerint nem az egyén képességein dől el a kérdés; az nem mutat mindig értelmiségre, ha valaki írni-olvasni tud, gazdálkodási képességre, ha vagyona van, hadikészségre, ha katonaviselt; de az értelmiség biztos jele, ha egy nagyobb körzeten sok az iskolát járt, az írni-olvasni tudó ember, ha egyáltalán sok ott az iskola, a középiskola, vannak egyéb közoktatási intézetek, könyvtárak; a gazdálkodó képesség bizonyítéka, ha az illető helyen virágzó földművelés vagy ipar minél több embert tesz képessé magasabb adó viselésére; katonai erőre mutat, ha egy vidéken az egészségi viszonyok megengednek, a népszokások pedig rákényszerítik az ifjúságot, hogy katona és jó katona legyen.

Nézetünk szerint az államélet irányításánál az államfentartó tényezőket nem egyénenkint, hanem területenkint kell figyelembe venni. Meg kell mérni az ország részeit, mit érnek műveltség, gazdálkodó képesség és katonai erő szempontjából s amennyit érnek, annyi kerületet kell nekik juttatni. Az egyének életében vannak véletlenek, történnek igazságtalanságok, a tömeg életében mindez eltűnik.

Mikép történjék e mérés?

Az értelmiséget az írni-olvasni tudással, iskolavégzettséggel mérjük. Az országban van 2,621.737 huszonnégyszázötven betöltött írni-olvasni tudó férfi. Ha az értelmiség egyenlően volna elosztva, minden kerületre jutna ennek 413-ad része, azaz 6348. Ez a szám lesz az értelmiségi mérték, értelmiségi normálkerület.

A vagyont az adózóképességgel. Bizonyos adónemekből kivetnek évente 187 millió korona adót; ha a gazdálkodási képesség egyenlően volna elosztva, minden kerületre jutna ennek

413-ad része, azaz 452 ezer korona. Ez a szám lesz a vagyoni mérték, a gazdasági normálterület.

Évente besoroznak az ország területéről 56.576 újoncot; (póttartalék nélkül) ha a katonai erő az ország területén egyenlően volna elosztva, minden kerületre jutna 136: ez lesz a katonai erő mértéke, a katonai normálkerület.

Most sorban megnézem a törvényhatóságokat, mint megmérendő objektumot: hány kerületet adna ki az értelmisége, hányat gazdálkodási, hányat katonai képessége után, még pedig olyképen, hogy az értelmiségi mértékkel elosztom az illető megye területén lakó írni-olvasni tudók számát, a vagyoni mértékkel az ott fizetett adóösszeget, a katonáival az ott besorozott újoncok számát. Természetesen, mindig más és más eredményre jutok. Például: Liptóban van 14.919 írni-olvasni tudó ember, ezt elosztom az értelmiségi normálkerülettel 6348-cal, eredmény: 2,35, tehát ennyi képviselő jutna Liptóra, ha csak a kultúrképességet vennők figyelembe. Most nézzük azonban a gazdálkodásit. Liptó a később kiírandó egyenes adók fejében 555 ezer koronát fizet, ezt elosztom a vagyoni normálkerülettel, eredmény: 1,22, ami azt mutatja, hogy Liptóban kevesebb a gazdálkodási képesség, mint a kultúrképesség, illetőleg hogy Liptó kevesebbel járul az állam terheihez, mint amennyivel annak kultúrájához. Ugyanígy állapítjuk meg a katonai képesség eredményét is, amely körülbelül 1.5 lenne. Most összeadom e három eredményt: $2,35 + 1,22 + 1,50 = 5,07$, ennek átlagát veszem, azaz osztom hárommal, eredményem lesz: 1,69, ennyi képviselő jut Liptóra értelmisége, vagyona és katonai ereje után.

Ezt a tervet vittem keresztül a mellékelt kimutatáson, a rendelkezésemre álló eszközök hiánya miatt eléggé fogyatékosán. Nem tökéletes vagyoni mérés, mert csak az I., II., III., IV. osztályú kereseti adót, a III. osztály után kivetett általános jövedelmi pótdadót, a ház- és földadót volt módomban, s ezeket is csak törvényhatóságokként figyelembe venni; teljesen mellőznöm kellett a katonai erő mérését, mert a minisztérium nem bocsátja nyilvánosságra, hogy egy-egy hadkiegészítő kerületben hány embert soroznak be. E számítás a következőképp lenne kiegészítendő. Külön volnának feldolgozandók a 20.000 lélekszámot meghaladó lakosságú városok, tekintet nélkül arra, hogy törvényhatóságok-e vagy sem. A vagyoni mérést kikellene egészíteni az összes egyenes adónemekkel s a fogyasztásiak közül azokkal, amelyek nem a termelés szakában szednek be; esetleg az állami összes bevételi forrásaival. A kivetési összegek helyett több év beszédési átlagát kellene alapul venni. S végül teljesen ki kellene dolgozni a katonai mérést.

Minde fogyatékoságuk mellett módot nyújtanak e számok arra, hogy az eredményről ítéletet alkossunk.

Megyei törvényhatóságok.

Sor- szám	A törvény- hatóság neve	A 24 éven felüli írni- olvasni tudó férfiak száma [kul- turalap] Nor- malkerület 6348	Az egy- ségek száma	*Az 1910. évre kivetett I. II., III., IV. oszt. ker. adó föld- és házadóösszege [gazdasági a ap] Normalkerület 452.888	Az egy- ségek száma	Az összes egységek száma	A törvényhatóságra jutó kerü- letek száma**			
							c) Kultu- rája és vagyoná után	b) Ma	c) Az Andrássy- féle ter- vezet szerint	d) A Krisztfőy- féle ter- vezet szerint
1	Abauj-Torna	790	361	1140.4	252	613	306	7	352	361
2	Alsó-Fehér	368	225	1215.5	268	493	256	7	260	225
3	Arad	371	523	2370.2	523	1046	523	7	541	523
4	Árva	26	210	177.4	039	245	122	2	176	210
5	Bács-Bodrog	386	1659	8972.0	1981	3630	1815	12	1748	1659
6	Baranya	552	986	2830.0	627	1613	86	7	944	986
7	Bars	390	471	1259.4	278	759	379	4	452	471
8	Békés	732	878	3229.6	713	1591	795	6	848	878
9	Bereg	725	305	1093.2	241	546	273	4	301	305
10	B.-Naszód	104	224	956.7	211	435	217	2	217	224
11	Bihar	879	996	2952.8	652	1648	824	12	952	996
12	Borsod	955	591	1830.2	404	995	497	6	569	591
13	Brassó	351	262	527.6	116	378	189	4	264	262
14	Csanád	764	351	1662.7	367	718	359	3	350	351
15	Csik	972	259	528.9	117	476	238	4	236	259

16	Csongrád	99·7	20,388	3·21	978·2	2·16	5·37	2·68	4	3·06	3·21
17	Esztergom	82·9	16,988	2·66	823·9	1·80	4·46	2·23	3	2·78	2·66
18	Fehér	84·5	41,252	6·49	2725·7	6·01	12·50	6·25	5	6·15	6·49
19	Fogaras	7·6	12,234	1·94	410·1	0·90	1·94	0·97	2	1·71	1·99
20	Gámör.-K.-Hont	58·5	34,577	5·44	1825·1	4·03	9·47	4·73	6	5·09	5·44
21	Győr	98·7	17,825	2·80	986·4	2·18	4·98	2·99	3	2·60	2·80
22	Hajdú	99·8	28,973	4·56	1563·3	3·45	8·01	4·00	4	4·30	4·56
23	Háromszék	92·8	24,126	3·32	488·6	1·07	4·39	2·69	7	3·10	3·32
24	Heves	99·6	38,892	6·12	2060·4	4·55	10·67	5·33	7	5·91	6·12
25	Hont	52·6	24,299	3·82	939·8	2·07	5·89	2·99	3	3·58	3·82
26	Hunyad	35·1	20,641	3·25	1616·5	3·57	6·82	3·41	6	3·79	3·25
27	J.-NK.-Szolnok	99·6	63,655	10·27	4527·4	9·99	20·26	10·13	7	9·91	10·27
28	Kis-Küküllő	36·9	10,621	1·67	574·8	1·27	2·94	1·47	3	1·70	1·67
29	Kolozs	56·0	13,081	2·06	861·6	1·90	3·96	1·98	4	2·24	2·06
30	Komárom	87·6	33,003	5·19	1492·4	3·29	8·48	4·24	4	4·85	5·19
31	Krassó Szőny	8·1	60,090	9·46	2446·9	5·41	14·87	7·43	7	9·88	9·46
32	Liptó	5·1	14,919	2·35	555·2	1·22	3·57	1·73	2	2·00	2·35
33	Máramaros	53·0	13,332	2·10	1310·8	2·89	4·99	2·44	6	2·79	2·10
34	Maros-Torda	77·2	20,175	3·16	829·5	1·83	4·99	2·44	5	2·92	3·16
35	Moson	29·2	19,353	3·05	1465·7	3·23	6·28	3·14	2	3·03	3·05
36	N.-Küküllő	12·0	22,842	3·60	950·2	2·09	5·72	2·77	4	3·37	3·60
37	Nógrád	69·0	40,489	6·37	1683·4	3·72	10·09	5·04	6	6·08	6·37

Sor- szám	A törvény- hatóság neve	A 24. éven felüli irni- olvasmű tudó férfilakosság száma [kul- turalap] Nor- málkerület 6348	Az egy- ségk száma 1904. évi irni- olvasmű tudó férfi száma a 24. éven felüli magyarországi százalék	Az egy- ségk száma	*Az 1910-re ki- vetett I., II., III., IV. oszt. ker. adó, föld- és házadóösszege [szadaági alap] Normálkerület 452,888	Az egy- ségk száma	A törvényhatóságra jutó terü- letek száma**				
							a) Kultur- rára és vagyonra után	b) Ma	c) Az Andrássy- féle ter- vezet szerint	d) A Kristóffy- féle ter- vezet szerint	
38	Nyitra	74,722	21·4	11·77	35625	7·86	19·63	9·86	11	11·30	11·77
39	Pest-Pilis-Solt.	153,561	82·1	24·21	84122	18·58	42·79	21·39	15	23·52	24·21
40	Pozsony	59,290	40·9	9·34	25681	6·22	14·56	7·28	8	8·92	9·34
41	Sáros	152,651	14·2	2·46	933·9	2·06	4·52	2·26	6	2·49	2·46
42	Somogy	70,788	91·3	12·84	3463·3	7·64	20·38	10·19	8	10·56	12·74
43	Sopron	53,525	50·2	8·43	2361·3	5·21	13·64	6·31	6	8·20	8·43
44	Szabolcs	36,939	98·9	5·82	2144·5	4·73	10·55	5·27	6	5·59	5·82
45	Szatmár	39,175	83·4	6·07	2026·8	4·47	11·54	5·72	8	6·18	6·07
46	Szeben	23,868	4·9	3·76	1317·8	3·91	7·67	3·88	6	3·63	3·76
47	Szepes	22,145	12·4	3·48	906·9	2·00	5·48	2·74	6	3·46	3·48
48	Szilágy	17,890	75·2	2·80	1042·6	2·30	5·10	2·55	5	2·87	2·80
49	Szolnok-Doboka	12,900	48·1	2·03	987·5	2·18	4·21	2·10	7	2·42	2·03
50	Temes	64,904	10·1	10·22	3715·9	8·20	18·42	9·21	9	9·88	10·22
51	Tolna	56,277	68·2	8·86	2648·5	5·85	14·71	7·35	6	8·47	8·86
52	Torda-Aranyos	12,066	55·6	1·90	729·3	1·61	3·51	1·75	4	1·99	1·90
53	Torontál	89,018	18·5	14·02	7669·1	16·93	30·95	15·47	13	14·67	14·02

54	Trencsén	5·8	36,132	5·69	1202·3	2·65	8·34	4·67	8	5·10	5·69
55	Túróc	7·6	9,210	1·43	802·5	1·77	3·20	1·60	2	1·36	1·43
56	Udvarhely	96·0	20,159	3·17	446·3	0·98	4·05	2·05	5	2·66	3·17
57	Ugozca	75·7	6,753	1·06	332·5	0·73	1·79	0·89	2	1·18	1·06
58	Ung	53·6	12,330	1·94	787·2	1·74	3·68	1·84	4	2·04	1·94
59	Vas	56·9	81,688	12·16	3403·5	7·54	20·37	10·18	10	12·40	12·86
60	Veszprém	87·1	44,969	7·07	2265·1	5·0	12·15	6·07	7	6·89	7·07
61	Zala	76·5	76,994	12·09	4292·2	9·50	21·59	10·79	9	11·41	12·09
62	Zemplén	72·4	37,921	5·97	2238·6	4·94	10·91	5·45	8	5·87	5·97
63	Zólyom	9·6	22,284	3·51	1208·9	2·66	6·17	3·08	4	3·37	3·51
Vármegyék összesen		79·9	2,275,109	358·66	126810·0	275·86	634·68	317·34	370	343·43	358·66

* Az adók összege ezrekben.

** A kerületek számát sem az Andrássy sem a Kristóffy-féle javaslat nem állapítja meg az egyes törvényhatóságokra nézve. Eredményeimet így kaptam meg, hogy az összes szavazatok számát elosztottam 413-mal, s az így nyert összeggel elosztottam az egyes törvényhatóságok szavazatainak számát, vagyis a kerületeket egyenlőknek tételeztem fel.

Sor- szám	A törvényha- tóság neve	A 24 éven felüli irni- férfi lakosság száma [kul- turalap] Nor- málkerület 6348	Az egy- ségek száma	Az 1910. évre kivettelt I., II., III., IV. oszt. ker. adó, föld- és házaadó összege [gazdasági alap] Normálkerület 452,888	Az egy- ségek száma	Az ös- szes egységek száma	A törvényhatóságra jutó kerü- letek száma			
							a) Kultu- rája és vagyonja után	b) Ma	c) Az Andrássy- féle ter- vezet szerint	d) A Kristóffy- féle ter- vezet szerint
1	Budapest	85·6	25·53	36238·5	80·01	105·54	52·72	9	29·41	25·53
2	Arad	78·7	1·58	1344·7	2·97	3·55	1·77	1	1·85	1·58
3	Baja	82·5	0·55	1238·6	2·73	3·28	1·64	1	0·60	0·55
4	Debrecen	99·0	2·33	1822·5	4·02	6·35	3·17	3	2·56	2·33
5	Fiume	23·7	0·72	1187·1	2·62	3·67	1·34	1	0·90	0·72
6	Győr	96·9	1·17	1066·9	2·35	3·52	1·76	1	1·35	1·17
7	H.-M.-Vásárhely	99·8	1·99	729·1	1·61	2·50	1·25	1	2·04	1·99
8	Kassa	75·3	0·85	943·2	2·08	2·93	1·46	1	1·09	0·85
9	Kecskemét	99·0	1·42	618·6	1·34	2·76	1·33	2	1·48	1·49
10	Kolozsvár	94·3	1·40	1929·9	4·26	5·66	2·83	2	1·77	1·40
11	Komárom	98·0	0·53	256·0	0·56	1·09	0·54	1	0·59	0·53
12	M.-Vásárhely	93·1	0·50	461·5	1·01	1·61	1·80	2	0·60	0·50
13	Miskolc	96·7	1·27	797·6	1·76	3·03	1·51	2	1·52	1·27
14	Nagyvárad	94·7	1·50	1133·4	2·50	4·00	2·00	1	1·70	1·50
15	Pancsova	16·5	0·53	279·1	0·69	1·14	0·57	0	0·57	0·53

16	Pécs	78.8	8,717	1.37	747.7	1.65	3.02	1.51	1	1.56	1.37
17	Pozsony	36.8	11,470	1.80	1564.2	3.45	5.25	2.67	2	2.06	1.80
18	Selmecbánya	23.5	2,838	0.44	173.0	0.38	0.82	0.41	1	0.53	0.44
19	Sopron	37.0	5,585	0.88	611.9	1.34	1.22	0.61	1	1.04	0.88
20	Szabadka	65.3	10,209	1.60	1520.5	3.35	4.95	2.47	2	1.86	1.60
21	Szatmár	97.0	4,797	0.75	501.0	1.12	1.87	0.93	1	0.83	0.75
22	Szeged	96.1	161,129	2.53	1661.8	3.67	6.20	3.10	2	2.78	2.53
23	Székesfehérvár	97.7	6,391	1.00	624.7	1.38	2.38	1.19	1	1.15	1.00
24	Temesvár	38.1	9,355	1.47	1235.8	2.66	4.13	2.06	1	1.75	1.47
25	Ujvidék	34.5	4,888	0.77	684.7	1.51	2.28	1.14	1	0.86	0.77
26	Versec	10.6	4,665	0.73	300.1	0.66	1.39	0.69	1	0.78	0.73
27	Zombor	47.2	3,541	0.56	575.5	1.27	1.83	0.96	1	0.67	0.56
28	Városok össz.	58.5	346,628	54.77	60233.0	133.03	189.36	94.68	43	69.07	54.77
Összesítés.											
	Vármegyék	58.5	2,275,109	358.66	126810.0	275.86	634.68	317.34	370	343.43	358.66
	Városok	79.9	346,628	54.77	60233.0	133.03	189.36	94.68	43	69.07	54.77
	Magyarország	61.4	2,621,737	413.43	187043.0	414.13	824.04	412.02	413	412.50	413.43

Javaslatunk a vagyoni mérték alkalmazásával a városok jelentőségét, hol aránylag sokkal több adót fizetnek, erősen fel-emeli; ép ezért a vármegyei törvényhatóságok a hozzájuk tartozó városi törvényhatóságokkal együtt figye-lendőek meg; a 27 törvényes joggal felruházott városnak jelenleg 43 képviselője van, Andrassy javaslata szerint lenne 69, Kristóffyé szerint 55, holott értelmisége és adó alá vett vagyona után mint számításunk mutatja, 95 kerületet érde-melnének. A városok jelentőségének emelése egyszersmind a magyarság szupremáciájának alátámasztása.

Ha a nálam kiszámított értelmi- és gazdasági méréshez a katonai hozzá fog járulni, ez a városok egységeiből le fog vonni egy részt, hogy a frissebb vidék egységeinek számát szaporítsa, de ez a szaporodás a magyar megyéknél lesz észlelhető; a had-mentességi díj alapján tett számításaim útján konstatáltam, de különben köztudomású is, hogy a kiállított újoncok száma nincs arányban a hadkötelezettek számával, hogy aránylag több katona válik be Hajdúmegyében, mint Beregben, több a szolnoki hadkiegészítő kerületnél, mint a mármaroszigeti előtt.

Adataim e stádiumban csak félig, nevezetesen a városok jelentőségének emelése szempontjából tüntetik ki az eredményt; de már e ponton is látható, hogy az a magyarság szempont-jából az Andrassy-féle javaslatéval egyenlő.

Legyen tehát a választójog egyénenként egyenlő, válasz-zson mindenki egyenlő joggal, aki írni és olvasni tud. De ne nyomjon ugyanannyit a latba 1000 nagyvárad polgár szava-zata, mint 1000 emberé Mármarosmegye valamelyik járásában. A kerületek beosztásánál szolgáljon alapul a most leírt, tisztán matematikai számítás, melyet politikai rosszindulattal vagy részre-hajlással vádolni nem lehet.

Tegyük félre a hitet, mintha a magyarság szupremáciáját csak mesterkéltségekkel, választási arithmetikával, önkényes kerületbeosztással lehetne megóvni; nem kell más, csak az állam életében nyilvánuló erőket venni alapul a kerületek számának meghatározásánál. Ne feledkezzünk meg arról, hogy erősza-kot csak akkor szabad alkalmazni, mikor muszáj s arról sem, hogy ha lelépünk az igazság egyenes útjáról, az eltérés nem javunkra, hanem kárunkra fog történni, — bizonyosság rá a jelen.

S épen ez az, amit előre ki akarok emelni az esetleges ellen-vetésekkel szemben. Nevezetesen, hogy nem igaztalan-e, ha Budapesten 4000 ember fog egy képviselőt választani, Hunyadban pedig 14000? Felelem: hiszen ez meg van ma is, csakhogy fordítva, Budapesten egy választókerület választóinak átlagos száma 7471 volt 1908-ban, Jásznagykún-Szolnokban 3440, addig Hunyadban 1854, Alsó-Fehérben 737 és az egész Királyhágón túl 1152; — s a budapesti polgár, szolnoki paraszt, nem is igen tud róla, hogy ő voltaképp háromszor kevesebbet ér, mint hunyadmegyei társa! Ha a kerületek matematikai adatok alapján

osztatnak be, ezt a beosztást nyugodt lelkiismerettel védelmezhetjük a végsőkig.

Bár úgy látszik, mintha ez a terv a bevezető részben felállított problémákat: a magyarság szupremáciájának s az osztályok szabad mozgásának együttes biztosítása az államfentartó erők felhasználásával, megoldotta, mi sincs távolabb tőlem, mint hinni, hogy magát a választójogi problémát megoldottam. De talán közelebb jutottunk egy lépéssel a célhoz, mátol fogva talán világosabban áll a kérdés: „Akarja-e Magyarország ez időszerinti nemzete előjogainak feláldozásával, de a nemzeti szupremácia biztosításával megteremteni a jövő Magyarország nemzetét s vele: az ifjú Magyarországot?”

